HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

בכלל ופרט המרוחקים זה מזה קמפלגי רבי סבר אין דנין אותו בכלל ופרט ובן עזאי סבר דנין אותו בכלל ופרט וכי תימא חבורה לרבי למה לי לדמים יתרים: אומדין כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול וכו': צער במקום נזק היכי שיימינן אמר אבוה דשמואל אומדין כמה אדם רוצה ליטול לקטוע לו ידו לקטוע לו ידו לא צער לחודיה הוא הא כולהו חמשה דברים איכא ועוד בשופטני עסקינן אלא לקטוע ידו הקטועה ידו הקטועה נמי לא צער לחודיה איכא הא צער ובושת איכא דכסיפא ליה מילתא למשקל מבשרו למשדייה לכלבים אלא אומדין כמה אדם רוצה ליטול לקטוע לו ידו המוכתב למלכות בין סם לסייף אמרי הכא נמי לא שקיל ומצער נפשיה אלא [א]אומדין כמה אדם רוצה ליתן לקטוע לו ידו המוכתב למלכות בין סייף לסם האי ליטול ליתן מבעי ליה אמר רב הונא בריה דרב יהושע ליטול זה מזה מה שנתן זה: רפוי הכהו חייב לרפאותו וכו': [ת"ר] [ב]עלו בו צמחים מחמת המכה ונסתרה המכה חייב לרפאותו וחייב ליתן לו דמי שבתו שלא מחמת המכה אינו חייב לרפאותו ואינו חייב ליתן לו דמי שבתו ר' יהודה אומר אף מחמת המכה חייב לרפאותו ואינו חייב ליתן לו דמי שבתו וחכמים אומרים שבתו ורפואתו כל שחייב בשבת חייב בריפוי ושאינו חייב בשבת אינו חייב בריפוי במאי קא מיפלגי ° אמר רבה אשכחתינהו לרבנן בבי רב דיתבי וקאמרי הכא במכה ניתנה לאגד קמיפלגי רבנן סברי מכה ניתנה לאגד ורבי יהודה סבר מכה לא ניתנה לאגד ריפוי דתנא ביה קרא מיחייב שבת דלא תנא ביה קרא לא מיחייב ואמינא להו אנא אי מכה לא ניתנה לאגד ריפוי נמי לא מיחייב אלא דכולי עלמא מכה ניתנה לאגד ולא ניתנה לאגד יתירה ר' יהודה סבר כיון דלא ניתנה לאגד יתירה ריפוי דתנא ביה קרא מיחייב שבת דלא תנא ביה קרא לא מיחייב ורבנן סברי כיון דתנא ביה קרא בריפוי אשבת נמי מיחייב דאיתקש לריפוי ור' יהודה סבר שבת לא מיחייב דמעטיה רחמנא רק ורבנן רק לשלא מחמת המכה הוא דאתא ולרבנן בתראי דאמרי כל שחייב בשבת חייב בריפוי וכל שאינו חייב בשבת אינו חייב בריפוי ריפוי דתנא ביה קרא למה לי מיבעי ליה לכדתנא דבי ר' ישמעאל דתניא [א]דבי ר' ישמעאל אומר [1]ורפא ירפא [ג]מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות ת"ר מנין שאם עלו בו צמחים מחמת המכה ונסתרה המכה שחייב לרפאותו וחייב ליתן לו שבתו ת"ל רק שבתו יתן ורפא ירפא יכול אפילו שלא מחמת המכה ת"ל רק ר' יוסי בר יהודה אומר אף מחמת המכה פטור שנאמר רק איכא דאמרי אף מחמת המכה פטור לגמרי כרבנן בתראי ואיכא דאמרי אף מחמת המכה פטור משבת וחייב בריפוי כמאן כאבוה: אמר מר יכול אפילו שלא מחמת המכה ת"ל רק שלא מחמת המכה בעי קרא אמרי מאי שלא מחמת המכה כדתניא [ד]הרי שעבר על דברי רופא ואכל דבש או כל מיני מתיקה מפני שדבש וכל מיני מתיקה קשין למכה והעלה מכתו גרגותני יכול יהא חייב לרפאותו ת"ל רק מאי גרגותני אמר אביי נאתא כריכתא מאי אסותיה אהלא וקירא וקלבא ואי א"ל אסייך אנא א] א"ל [ג][ה]דמית עלי כאריא ארבא ואי א"ל מייתינא אסיא דמגן במגן א"ל [ו]אסיא דמגן במגן שוה ואי אמר מייתינא לך אסיא רחיקא אמר ליה [ז]אסיא רחיקא עינא עוירא ואי א"ל היאך הב לי לדידי ואנא מסינא נפשאי [ח]א"ל פשעת בנפשך ושקלת מינאי טפי ואי א"ל קוץ לי מקץ א"ל [ט]כל שכן דפשעת בנפשך וקרו לי שור המזיק תנא [י]וכולן משתלמין במקום נזק מנהני מילי אמר רב זביד משמיה דרבא אמר קרא [2]פצע תחת פצע [ג]ליתן צער במקום נזק האי מבעי ליה

לרבות

רבי סבר אין דנין. הכא נמי כויה נאמרה תחילה כלל דכויה משמע בין שיש עמה חבורה בין שאין עמה חבורה ואי הוי חבורה סמיך ליה הוי דרשי חבורה פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט יש עמה חבורה אין אין עמה חבורה לא השתא דכתיב פצע ביניהם לא דיינינן ולקמן פריך חבורה לרבי למה לי והיינו דקאמר כויה נאמרה תחילה כלומר מתחילת הפסוק אנו למדין שהוא חייב בכויה גרידא ולא נאמר סופו מוכיח שמתחילתו לא חייב אלא כשיש חבורה ואין דנין ומתני' רבי היא: **למה לי.** הואיל ומרישא שמעינן לתרוייהו: **לדמים יתרים.** דאי לא כתיב אלא כויה תחת כויה הוה אמרינן בין אית ביה חבורה בין לית ביה חבורה דמי כויה משלם אבל תרתי לא משלם קמ"ל דמשלם תרוייהו: **צער במקום נזק.** היכא דקטע את ידו ונתן לו דמיה: **היכי שיימינן.** את הצער הלא יש לו לקוצצה בשביל הדמים שנוטל: **ידו הקטועה.** ומחוברת בגידין למותין ואינה ראויה לו למלאכה: **בין סם לסייף.** ידו המוכתבת למלך לקוצצה בסם שאין שם צער כלל כמה רוצה ליטול לקוצצה בסייף: **הא לא שקיל.** כל ממון שבעולם לצער נפשיה לקוצצה וכאן כבר נעשה מעשה: **כמה אדם רוצה ליתן.** לשליח המלך מידו המוכתבת למלכות לקוטעה בסייף ויקטענה השליח בסם: **ליטול.** מן המזיק מה שנתן זה למלך: **דמי שבתו.** דמחמת הצמחים נפל למשכב: ה"ג **וחכמים אומרים שבתו ורפואתו כל שישנו כו'.** הקישן הכתוב וזה שאין חייב בשבת אינו חייב בריפוי ורבנן קמאי מחייבי ליה לתרוייהו: **נתנה לאגד.** נתנה רשות לנחבל לאוגדה ולעטפה מפני צער הצנה ועולין הצמחים מחמת הבל וחום האגד: **לא נתנה.** רשות לאגד וזה להנאתו אגד הלכך צמחים שעלו בה אין על המזיק להתחייב עליהן: **דתנא ביה.** דשנה עליו הכתוב: **ורבנן.** ת"ק: **רק לשלא מחמת המכה אתא.** שעבר על דברי רופא כדמפרש לקמן: **נתנה רשות לרופאים לרפאות.** ולא אמרינן רחמנא מחי ואיהו מסי: **תלמוד לומר שבתו יתן ורפא ירפא.** שינה הכתוב בריפוי לחייבו אף על הצמחים והקיש שבת לריפוי: **נאתא כריכתא.** בשר מת: **אהלא.** אהלמ"י בלע"ז: **וקירא.** שעוה: **וקלבא.** רשינ"א שבחביות של יין: **ואי אמר ליה.** מזיק אסייך אנא אני מרפא אותך ואיני נותן דמי אסייך: **אסיא רחיקא.** ומוזיל גבי: **עינא עוירא.** שעתיד לילך לדרכו ואין חושש אם עיור עינו של זה: (א) **אסיא דמגן.** שירפא בחנם וקרובו הוא: **כ"ש.** דלא ניחא לי בהכי דאי פשעת בנפשך גנאי גדול הוא לי דקרו לי שור המזיק:

לרבות

כלל ופרט המרוחקין זה מזה. נראה לר"י דבכלל ופרט המרוחקין זה מזה דפליגי תנאי דהכא והיינו דפליגי נמי אביי ורבא בריש בנות כותים (נדה דף לג.) היינו דוקא בחד ענינא אבל בתרי עניני לכ"ע אין דנין כדמוכח בפ"ק דפסחים (דף ו: ושם) ובכל המנחות (מנחות נה: ושם) והיא דנגמר הדין (סנהדרין דף מו. ושם) גבי והומת ותלית אם נחשבנו כתרי עניני לפי שמרוחקין יותר מאותם שבכאן ושבנדה אתיא ההיא דנגמר הדין ככ"ע אבל אם נחשביה כחד ענינא אתי סוגיא דהתם כמ"ד אין דנין:

לדמים יתרים. פי' בקונטרס דאי לא כתיב אלא כויה ה"א אפילו אית ליה חבורה דמי כויה הוא דמשלם אבל תרתי לא משלם קמ"ל דמשלם תרוייהו ד) צער במקום נזק ואין נראה לר"י דהא צער במקום נזק נפקא לן מפצע תחת פצע ועוד דלמה היה לנו לומר שהצער יפטר את הנזק ואת הרפוי ונראה לר"י לדמים יתרים שמשלם בצער שיש בו רושם יותר מבצער שאין בו רושם אע"פ שאין מצטער בזה יותר מבזה משלם יותר לפי שמתגנה מחמת הרושם: **עלו בו צמחים כו'.** בשלא אמדוהו איירי דאי באמדוהו הא אמרינן לקמן (דף צא.) אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמו שאמדוהו: **שניתנה רשות לרופא לרפאות.** וא"ת והא מרפא לחודיה שמעינן ליה וי"ל דה"א ה"מ מכה בידי אדם אבל חולי הבא בידי שמים כשמרפא נראה כסותר גזירת המלך קמ"ל דשרי: **עבר על דברי הרופא.** לא חשיב ליה פושע כ"כ: **פשעת בנפשך ומפסדת לי.** היכא דלא אמדוהו:

רואין

מסורת הש"ס

א) ברכות ס., ב) [ב"מ קא: ב"ב קסח.], ג) לעיל כו: פד., ד) אין זה לשון הקונטרס ועיין רש"א,

* * *

תורה אור השלם

1. אִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקָּה הַמַּכֶּה רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֹּא יְרַפֵּא: שמות כא יט

2. כְּוִיָּה תַּחַת כְּוִיָּה פֶּצַע תַּחַת פָּצַע חַבּוּרָה תַּחַת חַבּוּרָה: שמות כא כה

* * *

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אסיא דמגן נ"ל קודם ד"ה אסיא רחיקא:

* * *

גליון הש"ס

גמ' אמר רבה אשכחתי' לרבנן. סוכה יז ע"א וש"נ:

* * *

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' א"ל דמית עלי כאריא ארבא כארי אורב ועיין בערוך ערך ארב:

* * *

לעזי רש"י

אהלמ"י [אלואי"ן]. אלווי, אָהָל. רשינ"א [רישינ"א]. שרף-עץ.

* * *

רבינו חננאל

ובפרט וכלל המרוחקין זה מזה פליגי, ר' סבר אין דנין כי האי גונא בכלל ופרט ובן עזאי סבר דנין. וכך פירושו, כת' כויה תחת כויה פצע תחת פצע חבורה תחת חבורה, ר' סבר כויה כלל, בין יש בה חבורה בין אין בה חבורה הכל חייב, פצע תחת פצע חלק בין כויה לחבורה, נמצאת החבורה רחוקה מן הכויה, וכי האי גונא אין דנין אותו בכלל ופרט. ואקשינן, וכיון דכויה משמע בין אית בה חבורה בין לית בה חבורה הכל חייב, חבורה דכתב רחמנא למה לי. ופרקינן לדמים יתירין, אם הוסיף להחבורה ניתוסף בתשלומין. בן עזאי סבר כי האי גונא דנין אותו בכלל ופרט והכי קאמ' כויה בין אית בה חבורה בין לית בה חבורה כויה משמע, כויה כלל בין אית בה חבורה בין לית בה חבורה, חבורה פרט אין בכלל אלא מה שבפרט אי אית בה חבורה אין אי לית בה חבורה לא. מתניתין ר' היא ולא בן עזאי. **צער שלא במקום נזק היכי שימינן,** אומד כמה אדם רוצה ליטול להיות מצטער בכך. הנה זה צער שלא במקום נזק. **צער במקום נזק היכי שימינן,** אומ' כמה אדם המוכתבת ידו למלכות לקוטעה, כמה רוצה ליתן למי שיקטענה בסם ויסיר ממנו צער הסיף. ומה שנותן לה חייב החובל לשלם לנחבל, זולתי דמי היד, כי זה שומת הצער היא בלבד. **ריפוי, הכהו חייב לרפותו וכול'. תנו רבנן עלו בו צמחים מחמת המכה ונסתרה המכה חייב לרפותו וחייב ליתן לו דמי שכבתו.** שלא מחמת המכה אינו חייב לא ברפוי ולא בשבת. ר' יהודה אומ' אף מחמת המכה חייב ברפוי ולא בשבת. וחכמ' אומ' שבתו ורפואותו, כל שחייב בשבת חייב ברפוי.

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ב מהל' חובל ומזיק הלכה י סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף טז:
יט ב מיי' שם הלכה יט ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף יט:
כ ג טוש"ע י"ד סי' שלו סעיף א:
כא ד מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף כ:
כב ה ו מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף כא:
כג ז מיי' שם ועיין בל"מ טוש"ע שם סעיף כב:
כד ח ט מיי' שם הלכה יז טוש"ע שם סעיף כג:
כה י מיי' שם הלכה א ב טוש"ע שם סעיף ג ד:

* * *

מוסף רש"י

כאריא ארבא. כארי אורב (ב"מ קא.). **ליתן צער במקום נזק.** דאפילו היכא דאיכא נזק משלם נמי צער, דלא תימא צער דכתבה רחמנא היינו בדליכא נזק, כגון כוואו בשפוד על צפרנו דלא אפחתיה מכספיה (לעיל כו:) שאע"פ שנותן לו דמי ידו אין פוטרים אותו מן הצער לומר הואיל וקנה ידו יש עליו לחתכה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לחתכה בסם שאינו מצטער כל כך וזה חתכה בברזל וציערו (שמות כא כה) ואע"פ שיש שם תשלומי הנזק משלם אף הצער, ומקרא יתירא קדריש, דהא כתיב כויה תחת כויה, למה לי פצע תחת פצע (לעיל פד.).

* * *

רבינו חננאל (המשך)

במאי פליגי, אמ' רבא אשכחתינהו לרבנן כול'. ואוקימנה, כולי עלמא מכה נתנה לאגד יתירא. פיר' צריך לקשר המכה אבל לא קשירה חזקה ויתירה. דר' יהודה סבר כיון דלא ניתנה לאגד יתירא ועבר הנחבל ועשה בה אגד יתירא פטור החובל מן השבת, מיהו הריפוי שאמרה התורה ורפא ירפא מכל מקום חייב ברפוי. ורבנן קמאי דתחלת הבריתא מקשי שבת לרפוי, מה ריפוי חייב אף שבת נמי חייב. ורבנן בתראיי אמרי כתי' רק שבתו, וקימא לן אכין ורקין מיעוטא, ורק זה ממעט אגד יתירא שיהיה פטור מן השבת. (מיהו הריפוי שאמרה תורה ורפא ירפא מכל מקום חייב בריפוי. ורבנן קמאי דתחלת הבריתא מקשי שבת לריפוי מה ריפוי חייב אף שבת חייב, ורבנן בתראי אמ' כתי' רק שבתו יתן ורפא ירפא ומקשי ריפוי לשבת מה שבת פטור אף ריפוי פטור). ורפא ירפא, לכדר' ישמעאל דאמ' מיכן שניתנה רשות לרופא לרפות. **תנו רבנן מנין שאם עלו בה צמחים וכול'.** תנא קמאי דהא בריתא כרבנן קמאיי, ור' יוסי בר' יהודה אמ' פטור סתם. איכא למימר כאבוה בשבת בלבד, ואיכא דאמרי כרבנן בתראי בכל פטור. **שלא מחמת המכה,** כגון שעבר על דברי רופא ואכל דבש וכל מיני מתיקה שהן קשין למכה והעלתה המכה גרגותני פטור. **תנא וכולן משתלמין במקום נזק.** פיר' אם חתך ידו. ואף על פי שמשלם דמי היד חייב עוד לשלם בצער בריפוי בשבת ובשת. ואמרינן מנא הני מילי, וגמרינן מפצע תחת פצע ליתן צער במקום נזק